

sedebant, quæ eos cum nullus faceret legem, perducebat ad mortem: à quibus tenebris, & à qua umbra, illustratio aduentus CHRISTI liberat, per gratiam ad pacem & uitam adducendo. Hæc est laus simul & magnifica prophetia spiritu sancto afflati Zachariæ. Qua posita, de puero nato adijcit Lucas, dicens. ¶ Puer autem crescebat & confortabatur spiritu: & erat in desertis usque in diem ostensionis suæ ad Israël. ¶ Adolescebat puer, & spiritus domini in dies apparebat in eo potentior. Et cum primū per ætatem licuit, ad desertum sese contulit, ibi duriores quàm apud parentes uitam acturus: quandoquidem & ætas firmior spiritū fortiorē sequi potuit: quanquā & apud parentes delicatā uitā non egisse, satis intelligitur, cui nunquā ex mandato angeli datū fuit uinū, nunquā sicera, aut quod inebriare potest. Quod si in potu à puero fugerat delicias, in cibo quoque fugisse illas qui ab utero sanctus erat, & spiritu sancto plenus, nulli dubium esse potest: cum uerisimile sit, ut qui ceteros ad CHRISTVM erat preparaturus, ipse maxime omnium esset preparatus: non enim qui sunt eiusmodi, spiritu suo sed spiritu dei reguntur. Et ab ineunte ætate in desertis mansit, uitā uiuens ^{egre} ac solitariam, sed omnium qui præcesserant maxime austerā: idque non suis uiribus, sed spiritus sancti dono. Hoc autem fecit usque ad tempus manifestationis suæ: quæ fuit, cum uerbū domini factū est super eum in deserto, sub monarchiæ moderatore Tyberio, & præside Iudææ Pontio Pilato: quando desertum egressus, uenit in omnem regionem circa Iordanem, baptismum pœnitentiæ prædicans, ut ex hoc euangelio, cap. tertio cognoscitur. Et hæc fuit uita Ioannis Baptistæ, & prima ostensio eius ad Israël: qui ut paulo ante CHRISTVM natus fuerat, ita etiam paulo ante ipsum manifestatus est, tanquam quidam lucifer, qui orientem solem è uicino præueniens, illum adnunciat: qui est CHRISTVS IESVS super omnia benedictus: Cui cum patre æterno, & spiritu sancto, sit honor, gloria & potestas in omnia seculorum secula. Amen.

CAPVT SECVNDVM.

- 22 Actum est autem in diebus illis, exiit edictum à Cæsare Augusto, ut describeretur uniuersus orbis. Hæc descriptio prima, facta est à præside Syriæ Cyrino. Et ibant omnes ut profiterentur, singuli in suam ciuitatem. Ascendit autem & Ioseph à Galilæa de ciuitate Nazareth in Iudæam, 5 ciuitatem Dauid, quæ uocatur Bethleem: eo quod esset de domo et familia
- 23 Dauid, ut profiteretur cum MARIA despōsata sibi uxore prægnāte. ¶ Factū est autem cum essent ibi, impleti sunt dies ut pareret. Et peperit filiū suū primo genitum, & pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in præsepio: quia non
- 24 erat ei locus in diuersorio. ¶ Et pastores erant in regione eadem uigilantes, & custodientes uigilias noctis super gregem suum. Et ecce angelus domini stetit iuxta illos, & claritas dei circumfulsit illos, & timuerunt timore magno. Et dixit illis angelus: Nolite timere. Ecce enim euāgelizo uobis gaudiū magnū, quod erit omni populo: quia natus est uobis hodie saluator, qui est CHRISTVS dominus, in ciuitate Dauid. Et hoc uobis signū: 15 Inuenietis infantem pannis inuolutum, & positum in præsepio. Et subito facta est cum angelo multitudo militiæ cœlestis, laudantium deū, & dicentium: Gloria in altissimis deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis.
- 25 ¶ Et factū est, ut discesserūt ab eis angeli in cœlum: pastores loquebantur adinuicem

- 20 adituicem: Transeamus usque Bethleem, & uideamus hoc uerbum, quod factum est, quod fecit dominus, & ostendit nobis. Et uenerunt festinantes, & inuenerunt **MARIAM** & **Ioseph**, & infantem positum in præsepio. Videtes autem cognouerunt de uerbo, quod dictum erat illis de puero hoc. Et omnes qui audierāt, mirati sunt: & de his quæ dicta erāt à pastoribus ad
- 25 ipsos. **MARIA** autem conseruabat omnia uerba hæc, conferens in corde suo. ¶ Et reuersi sunt pastores, glorificantes & laudātes deū in omnibus, 26 quæ audierant & uiderant, sicut dictum est ad illos. ¶ Et postquā cōsummati sunt dies octo, ut circūcideretur puer, uocatū est nomen eius **IESVS**, 27 quod uocatū est ab angelo priusquā in utero cōciperetur. ¶ Et postquā impleti sunt dies purgationis eius, secundum legē **Moyfi**, tulerunt illū in **Hierusalē**, ut sisterēt eū domino, sicut scriptum est in lege domini: Quia omne masculinum adaperiens uulnam, sanctum domino uocabitur: & ut darent hostiam secundū quod dictum est in lege domini, par turturū aut duos pullos columbarū. ¶ Et ecce homo erat in **Hierusalē**, cui nomē **Symeon**. Et 29
- 35 homo iste iustus & timoratus, expectans consolationem **Israël**: & spiritus sanctus erat in eo. Et responsum acceperat à spiritu sancto, nō uisurū se mortē, nisi prius uideret **CHRISTVM** domini. Et uēnit in spiritu in templū. Et cum inducerent puerum **IESVM** parentes eius, ut facerent secundū consuetudinem legis pro eo: & ipse accepit eum in ulnas suas, et benedixit deū,
- 40 & dixit. ¶ Nunc dimittis seruum tuum domine, secundū uerbum tuū in pace. Quia uiderunt oculi mei salutare tuū, Quod parasti ante faciē omnium populorū: Lumen ad reuelationem gentiū, & gloriā plebis tuæ **Israël**. ¶ Et 31 erat pater eius & mater eius, mirātes super his, quæ dicebātur de illo. Et benedixit illis **Symeon**, & dixit ad **MARIAM** matrē eius: Ecce positus est hic in ruinā & in resurrectionem multorum in **Israël**, & in signum cui contradicetur. Et tuā ipsius animam pertransibit gladius, ut reuelētur ex multis cordibus cogitationes. ¶ Et erat **Anna** prophetissa, filia **Phanuel** de tribu **Aser**: 32 hæc processerat in diebus multis, & uixerat cum uiro suo annis septem à uirginitate sua. Et hæc uidua usque ad annos octogintaquatuor, quæ non discedebat de templo, ieiuniis & obsecrationibus seruiens nocte ac die. Et hæc ipsa hora supueniēs, cōfitebatur domino, & loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemptionem **Israël**. ¶ Et ut perfecerunt omnia secundum legem domini, reuersi sunt in **Galilæam**, in ciuitatem suam **Nazareth**. Puer autem crescebat, & confortabatur, plenus sapientia, gratia dei 33 erat in illo. Et ibāt parentes eius per omnes annos in **Hierusalem** in die solenni paschæ. ¶ Et cum factus esset annorum duodecim, ascendentibus illis **Hierosolymam**, secundum consuetudinem diei festi, cōsummatisq; diebus cum redirent, remansit puer **IESVS** in **Hierusalē**, & non cognouerūt parentes eius. Existimantes autē illū esse in comitatu: uenerunt iter diei, &
- 60 requirebant eū inter cognatos & notos, Et non inuenientes, regressi sunt in

Hierusalem, requirentes eum. Et factū est post triduum, inuenerunt illum in templo, sedentē in medio doctorum, audientem illos, & interrogantem eos. Stupebant autem omnes, qui eū audiebant, super prudentia & responsis eius. Et uidentes admirati sunt. Et dixit mater eius ad illum: Fili, quid fecisti nobis sic? Ecce pater tuus & ego dolētes quærebamus te. ¶ Et ait ad illos: Quid est, quod me quærebatis? Nesciebatis, quia in his, quæ patris mei sunt, oportet me esse? Et ipsi non intellexerūt uerbū, quod locutus est ad eos. ¶ Et descendit cum eis, & uēnit Nazareth, & erat subditus illis. Et mater eius conseruabat omnia uerba hæc in corde suo. Et IESVS proficiebat sapientia, & ætate, & gratia apud deum & homines.

ANNOTATIONES BREUES XLIX. CIRCA LITERAM CAP. II.

1	edictum λόγμα	19	in coelum * ἢ οἱ ἄνθρωποι	43	pater eius Ἰωσήφ
	decretum		& homines		Ioseph
2	describeretur ἀπογράφεσθαι	19	loquebantur εἶπον	45	cui contradicitur, ἀντιλεγόμενον
3	facta est - à		dicebant		præfens.
3	Cyrino. κυρνίου	21	quod - fecit	46	ipsius αὐτῆς
		21	dominus - &		foemininum.
4	profiterentur, ἀπογράφεσθαι	21	ostendit ἐγνώρισεν	48	uiro - suo
	& infra.		notum fecit	50	obsecrationibus δέησις
	* εἰς in	23	Videntes autem ἰδόντες δὲ		deprecationibus
6	Iudæam,		Cum autē uidissent	50	seruiens λατρεύουσα
7	prægnante. ἔσση ἐγκύω	23	cognouerant διεγνώρισαν	51	superueniens, ἐπιστάσα
	quæ erat prægnans		diuulgauerunt, notum fecerunt		assistens
10	ei αὐτοῖς	24	mirati sunt, - &	51	confitebatur ἀνωμολογήτο
	plurale.	26	in omnibus ἐπὶ πάντων		uicissim confitebatur
10	uigilantes, ἀγρυπνοῦντες		super omnibus	52	redemptionem * ἐμὴν
	in agro pernoctantes		puer * ἢ &	52	Israël. ἐν ἱεροσολήμ
11	uigilias φυλακὰς	28	eius αὐτῶν		in Hierusalem.
	custodias	30	plurale, ut referat MA RIAM & puerum	53	secundum legem τὰ κατὰ νόμον
12	claritas δόξα	35	timoratus, ἐυλαβής		quæ secundum legem
16	pānis inuolutū, - &		pius, religiosus	54	confortabatur ἐκραταιοῦτο
18	pax, * ἐν in		in eo ἐπ' αὐτόν		corroborabatur * πνεύματι
18	bonæ uoluntatis. εὐδοκία	36	super eum.	55	in illo ἐπ' αὐτό
	bona uoluntas.		parentes - eius,		
	beneplacitum	38			
	rectus.				

super

55 super illum
per omnes annos
καὶ ἔτος
annue,
quotannis

59 parentes
ἰωσήφ καὶ ἡ μητήρ

60 Ioseph & mater
non inuenientes
* αὐτῶν

62 doctorum, * καὶ &

63 prudentia
τῆ συνέσει
intelligentia

64 Et uidentes
* αὐτῶν

64 admirati sunt.

ἐξεπλάσθησαν
attoniti facti sunt

68 uenit * εἰς in

COMMENTARIUS IN CAPVT SECVNDVM.

¶ Ost sex fermè mēses à natiuitate Ioannis, exijt decretum à Cæsare Augusto, ut censeretur uniuersus orbis. Quod subdit Lucas, dicens. ¶ Factum est autē in diebus illis, exijt edictum à Cæsare Augusto, ut describeret uniuersus orbis. Hæc descriptio prima, facta est à præside Syriæ Cyrino. Et ibant omnes, ut profiteretur, singuli in suam ciuitatē. Ascendit autem & Ioseph à Galilæa de ciuitate Nazaret in Iudæam, ciuitatē Dauid, quæ uocatur Bethleem, eo quod esset de domo & familia Dauid, ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore, prægnante. ¶ Quod Augustus Cæsar emisit hoc de censendo uniuerso orbe decretum 42. (ut uolunt) regni sui anno, hoc signum fuit uniuersæ pacis: quæ non propter ipsum, sed propter aduentum filij dei in mundum, data est. Sicut de eo scriptum fuerat: Orietur in diebus eius iustitia & abundantia pacis. Quamquam & hoc de iustitia & abundantia pacis secundum spiritum intelligitur, quæ in eo duratura est usq; ad mutabilitatis & corruptibilitatis omnis ablationē. Quod autem hic dicitur, Hæc descriptio prima facta est præside Syriæ Cyrino, innuit quod aliæ quoque descriptiōes postea factæ sunt in Iudæa: ut ea de qua loquitur Iosephus in fine 17. antiquitatum, etiam facta sub Cyrino (quem Latini, ut reor, Quirinum appellant) dicēs: Archelai uero regio tributaria facta, Syriæ dispensationi coniungitur. Interea Cyrenus uir consularis à Cæsare destinatur, censum in Syria dispositurus. Illa de qua loquitur Lucas, uiuente Herode facta est: de qua autem Iosephus, eodē mortuo, & Archelao filio eius iam regnādī autoritate priuato. Alia ergo fuit, ac multo posterior. Ac primam quidem Lucas exprimit in tribu & familia Dauid factam: nec ab re quidem, ut quæ omnium longe præclarissima, & maxime insignis erat: sic etiam spiritu dei desponēte, ut mysterium incarnati filij dei agnosceretur, quemadmodum scriptum erat Psalmo octogesimo sexto, iuxta interpretationē Hebraicam: Dominus narrabit scribens populos, iste natus est tibi. Et cantores quasi in choris, oēs fontes mei in te. Quid est, Dominus narrabit scribens populos, nisi cū describerent populi: qd̄ impletū est, cū exijt edictū à Cæsare Augusto, ut describeret uniuersus orbis. Quid cātōres quasi in choris, nisi angeli, q̄ cecinerūt, Gloria in altissimis deo: Quid oēs fontes mei, nisi apostoli & discipuli doctrinam CHRISTI recipientes, & illam ad alios transfundentes? Et profitebātur singuli in eis ciuitatibus, quæ suæ erant familiæ. Vbi statuti erant commentarienses, qui accedētium nomina exciperent iuxta decreti ordinationem. Itaque cum Ioseph esset de domo & familia Dauid, ascendit à Nazaret ciuitate Galilæa in Bethleem ciuitatem Dauid, ut profiteretur: nō ipse quidem solus, sed cum Maria desponsata sibi uxore, quæ erat prægnans: immo iam partui uicina. Profitetur Ioseph, quia de familia Dauid, & cum MARIA desponsata sibi uxore: & sic desponsata, quod semper sponsa, & ipse semper sponsus solum, quia & ipsa erat de familia Dauid: alio qui alibi fuisset professura, & illuc non uenisset tam uicina partui. Sed ad hoc uenit, ut profiteretur, tum ut indubitato cognosceretur esse de domo et familia Dauid: tum ut CHRISTVS, qui dicitur filius Dauid, in Bethleem nasceretur. Hæc enim omnia, diuina gerebātur prouidētia, & inscrutabili dei sapiētia. Quod aperit Luc. dicēs. ¶ Factū est autē cū essent tibi, impleti sunt dies ut pareret. Et peperit filiū suū primogenitū, & p̄a

22

Psal. 71.

Psal. 86.

23

iuxta illos, & claritas dei circumfulsit illos: quos præ insolito iubare stupentes, iussit bono esse animo: quia non timorem, sed securitatem; non tristitiam, sed gaudium magnum, quod futurum erat omni populo, non solum Iudaicæ nationis, sed & uniuersarum totius terræ, nunciaret. Et quodnam esset illud, indicauit, subdens: Quia natus est uobis hodie saluator, qui est CHRISTVS dominus, in ciuitate Dauid. Natus est, inquit, uobis (scilicet hominibus) hodie saluator; nam natus est hominibus saluator, non angelis, etsi natus est angelis glorificator: non enim uenit ad saluandos angelos, sed homines, & subiunxit: Qui est CHRISTVS dominus, ubi & deum fatetur qui natus est, & dominum angelorum. Sed & locum signauit, ciuitatem scilicet Dauid, quæ est Bethleem. Qui etiam locus natiuitati eius debebatur, tum ex oraculo Micheæ (Et tu Bethleem, Ephrata: paruulus ut sit in milibus Iuda, ex te mihi egredietur, ut sit dominator in Israël) tum quod domus panis dicitur: CHRISTVS autem dominus, panis angelorum, panis qui de cælo descendit, panis qui uitam præstat æternam: quare & in domo panis cõsentaneæ nasci uoluit. Postremo dedit pastoribus signum, quo ab alijs infantibus Mesiam discernant. Inuenietis (inquit) infantem fasciis inuolutum: non purpura, non auro, gemmisque ornatum: non in molli lecto iacentem, sed in præsepio reclinatum: qui uenit ut principem superbiam calcaret, qui est princeps huius mundi. In tali humilitate ostendere uoluit sui aduentus exordium, & hoc suis pastoribus. Quo signo pastoribus dato, facta est cum angelo qui locutus est, multitudo angelorum deum laudantium, & tria imprecantium: deo, gloriam in altissimis: terræ, pacem: & hominibus, bonam uoluntatem. Sic enim Græce habetur: *δοξὰ ἐν ὑψίστοις θεῷ, ἡ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, καὶ ἀγαθὴ εὐδοκία.* Gloria in altissimis deo, & in terra pax, in hominibus bona uoluntas. *εὐδοκία* enim & rectus est, & bonam uoluntatem ac beneplacitum significat, ut sit sensus: Gloria in altissimis deo, et in terra pax, in hominibus beneplacitum. Vbi ista tria etiam intelligi possunt ab angelis assertorie dicta. Primū, quod gloria esset deo in altissimis. Secundū, quod pax dei reddita esset terris, cuius etiam pax uniuersalis terrena signum erat. Tertiū, quod beneplacitum esset deo in hominibus: nimirū in uno homine deo ex uirgine nato. Ecce (dixerat angelus) euangelizo uobis gaudium magnum, quod erit omni populo: quia natus est uobis hodie saluator, qui est CHRISTVS dominus. De quo pater dixit: Hic est filius meus dilectus in quo mihi *εὐδοκία*, id est beneplacui. Cæterū expositores Latini tertiā illā particulā aliter & legunt, & exponunt, nimirū in obliquo: & ut sensus sit, quod pax terræ sit hominibus bonæ uoluntatis. Sed an recte, ipsi uiderint. Nos certē illā modo, quo supra diximus, & legendā & capiendam ex Græco reddidimus. Hæc igitur fuit plus quàm felix & beata (deo homine nato) multitudinis angelorum euangelizatio: tunc enim impletum erat quod dictum fuerat per Esaiam: Paruulus enim natus est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus super humerum eius: & uocabitur nomē eius, admirabilis, cõsiliarius, deus fortis, pater futuri seculi, princeps pacis. Quod si tanta multitudo angelorum affuit pastoribus ad annūciandum CHRISTVM natum, quantā affuisse eius annunciationi, simul & incarnationi, et demū ipsi ex uirgine nascenti credendum est: Quid autē abeuntibus angelis pastores fecerint, subdit Lucas, dicens. **C** Et factum est ut discesserunt ab eis angeli in cælum, pastores loquebatur ad inuicem: Trāseamus usque Bethleem, & uideamus hoc uerbum quod factum est: quod fecit dominus, & ostēdit nobis. Et uenerunt festinantes: & inuenerunt MARIAM & Ioseph, & infantem positum in præsepio. Vidētes autē cognouerunt de uerbo, quod dictum erat illis de puero hoc. Et omnes qui audierant, mirati sunt, & de his quæ dicta erant à pastoribus ad ipsos. MARIA autem cõseruabat omnia uerba hæc, conferens in corde suo. **C** Transierunt ergo pastores festināter in Bethleem, & inuenerunt MARIAM & Ioseph, & infantem positum in præsepio: quem cum uidissent, & (quod haud ab simile uero est, & iam MARIA & Ioseph fecerant aut faciebant) pronis uultibus adorauit.

Mich. 7.

Matth. 3.

Esai. 9.

25

nō cōsummatis, & iā elapsis octo diebus. Et uocatū est nōmē eius IESVS, quod uoca-
 tum est ab angelo priusq̄ in utero conciperet. Quando uocatū est ab angelo priusq̄
 in utero cōciperet: Sanē quādo missus ad uirginē, dixit ei: Ecce cōcipies in utero &
 paries filiū, & uocabis nomē eius IESVM. ut cap. primo huius, numero 9. uisum est:
 nondum enim in utero cōceptus erat. Sed uocatum etiā est ab angelo, postquam in
 utero cōceptus est, quando scilicet locutus est angelus Ioseph, dicens: Ioseph fili Da-
 uid, noli timere accipere MARIAM coniugem tuam: quod enim in ea natum est, de
 spiritu sancto est: pariet autē filium, & uocabis nomen eius IESVM. ut Matthæi cap.
 primo, numero 7. uisum est. Vocatum est ergo nomen eius, IESVS. A quibus: nī-
 mirum à MARIA & Ioseph, qui hoc à deo per angelū acceperāt mandatū. Et post cir-
 cuncisionem, elapsi sunt adhuc dies duo ac triginta, qui sunt purificationis à partu mu-
 lieris, quæ peperit masculū. Quibus elapsis, MARIA & Ioseph tulerūt filiū dei in Hie-
 rusalem: quod profequitur Lucas, dicens. ¶ Et postquam impleti sunt dies purga-
 tionis eius secundū legem Moyse, tulerunt illū in Hierusalem, ut sisterent eum domi-
 no, sicut scriptum est in lege domini: Quia omne masculinum adaperiens uuluā, san-
 ctum domino uocabitur: & ut darēt hostiam, secundum quod est in lege domini, par-
 turturum, aut duos pullos columbarum. ¶ Neque lex de purificatione, pro uirgine
 puerpera, neque lex de primogenitorum sanctificatione, pro Messia posita est. De pu-
 rificatione Leuitici 12. sic habetur: Mulier si suscepto semine pepererit masculū, im-
 munda erit septem diebus. & subditur: Et die octauo circumcidetur infantulus: ipsa
 uero triginta tribus diebus manebit in sanguine purificationis suæ. Huic legi non
 erat obnoxia uirgo, quæ nullo suscepto semine, de spiritu sancto concepit, & pepe-
 rit. De sanctificatione uero Exodi tertio decimo scribitur hoc pacto: Sanctifica mi-
 hi omne primogenitum, quod aperit uuluam in filijs Israël, tam de hominibus, quàm
 de iumentis. Hac lege Messias, qui sanctificat omnia, non includebatur: nam utero
 uirginis clauso, tanquam sponsus de thalamo suo, tanquam radius de lucida solis ca-
 mera ad nos est egressus. Vterum uirginis figurabat porta Ezechielis, de qua ipse sic
 loquitur: Et duxit me ad portam, quæ respiciebat ad uiam orientalem. Et ecce glo-
 ria dei Israël ingrediebatur per uiam orientalem. & subdit: Et conuertit me ad ui-
 am portæ sanctuarij exterioris, quæ respiciebat ad oriētem, et erat clausa. Et dixit do-
 minus ad me: Porta hæc clausa erit, & non aperietur, & uir non trāsiet per eam: quia
 dominus deus Israël ingressus est per eam. Per portam quæ clausa est, & non aperie-
 tur: qui est sacer uterus uirginis, et integra, inuiolataq̄ uirginitas eius: ingressus est ad
 nos dei filius. His igitur legibus, neq̄ hic, neque illa astringebatur. Quare ergo quasi
 purificanda uirgo uēnit in templū, & quare tanq̄ sanctificandus, CHRISTVS domi-
 no fuit oblatus: Mater Messie, sic uirgo esse debuit, quod uirgo abscondita: uēnit er-
 go quasi purificanda. Sed & ipsa quæ purificatione non eguit, cum tota sancta in tē-
 plum uēnit, omnium mulierum purificationem suppleuit: sicut & CHRISTVS obla-
 tus, qui sanctificatione non egebat, cum totus sanctus, per se sanctus, & plusquā san-
 ctus esset, omnes & qui erant, & qui fuerant, & qui futuri erant sancti, sanctificauit.
 Illæ, in uirginis puritate, ut in suo sexu, quodāmodo purificatæ: isti, in Messie sanctita-
 te, sancti. Sed illæ & isti, in hoc uno sancti & sanctificati omnes. Nūquam templo dei
 talis præsentatio facta est, ut filiū dei deo patri suo sisterent. Nunquam talis gloria,
 nunquam talis magnificentia: ut iam impleri cœperit uaticinium Aggæi, quod locu-
 tus erat illi deus, dicens: Hæc dicit dominus exercituum, Adhuc unum modicum est,
 & ego cōmouebo cœlum & terrā, & mare & aridam, & mouebo omnes gentes, &
 ueniet desyderatus cunctis gentibus, & implebo domum istam gloria, dicit domi-
 nus exercituum. & subdit: Magna erit gloria domus istius nouissimæ plusquā pri-
 mæ, dicit dominus exercituum. Et dederunt hostiam, secundum quod dictū est in lege

Matth. 1.

28

Leui. 12.

Exod. 13.

Ezech. 43.

Ezech. 44.

Agg. 2.

domini, par turturum, aut duos pullos columbarum. Hæc lex, Leuitici duodecimo scripta est, ubi dicitur: Cumque expleti fuerint dies purificationis suæ pro filio, siue filia, deferet agnum anniculum in holocaustum, & pullum columbæ, siue turturem pro peccato. & subditur: Quod si non inuenerit manus eius, nec potuerit offerre agnum, sumet duos turtures, uel duos pullos columbarum: unum in holocaustum, & alterum pro peccato: orabitque pro ea sacerdos, & sic mundabitur. Virgini quæ cum Ioseph iam seique mestri spacio, uel amplius in Iudæa peregrina erat, procul exiens à domo sua, quæ erat in Galilæa, in tanta profitentium turba, quæ augebat rerum præcia, forte facultas non affuit, ut agnum anniculum offerret. Sed an etiam offerre non debuit, quod CHRISTVS dominus quem stitit domino, agnus ipse esset, non tunc, sed suo tempore pro totius mundi uita immolatus; Obtulit ergo non solum agnum, sed omne sacrificium, & omnium agnorum, ac sacrificiorum omnium ueritatem: sed & insuper par turturum, aut duos pullos columbarum. Vtrum autem illorum, non definiuit Euangelista: quia uerba legis posuit, quæ indifferentiam relinquit. At uerisimilius est eam obtulisse par turturum: tum quod turtures uirginis matris, & præsentati filij uirginis, mores magis exprimerent: tum quod dominus in solstitio brumæ natus est, aut certè circa illud, post quod primùm columbæ nouorum foetuum studia resumere solent. Quare tempore purificationis, uix erant pulli columbarum: aut si erant, cum essent primi foetus, minus erant salubres, & offerendo sacrificio minus apti. Turtures autem, per totum annum ad sacrificium apti seruabantur. Hinc uerisimile ac credibile est, duos turtures uirginem obtulisse: unum in holocaustum, quod ardens cordis eius ad deum uerum, & uehementer uergens incendium non male exprimebat: alterum pro peccato, non certè suo, quæ nullum habebat peccatum: sed Euæ & filiorum Euæ, qui illa hostia purificabantur. O abscondita uirginitas, O sancta humilitas, & humilis sanctitas, quæ sicut illa, quæ in dolore pariunt, quæque post partum immundæ sunt, & iustificatione egent, obtulit manus, quasi pro peccato suo: Sed qui aderam si illis mens ulla fuisset, eam nequaquam ex sancto illo partu suo fuisse immundam, aut peccato ullo astrictam intelligere poterunt, uel ex ipso sancto sene Symeone, dicente Luca. ¶ Et ecce homo erat in Hierusalem cui nomen Symeon. Et homo iste, iustus & timoratus, expectans consolationem Israël, & spiritus sanctus erat in eo. Et responsum acceperat à spiritu sancto, non uisurum se mortem, nisi prius uideret CHRISTVM domini. Et uenit in spiritu in templum. Et cum inducerent puerum IESVM parentes eius, ut facerent secundum consuetudinem legis pro eo: & ipse accepit eum in ulnas suas, & benedixit deum. ¶ Symeon erat iustus, quia diuinæ legis obseruator: & timoratus, quia timens & cauens ab omnibus, quibus dei offensam incurrere posset: & expectans consolationem Israël: quæ erat aduentus Messie, desiderium prophetarum & sanctorum, unus enim dicit: *Esai. 45.* Rorate cœli desuper, & nubes pluant iustum: aperiat terra & germinet saluatorem, & iustitia oriatur simul. & alibi: Attende de cœlo, & uide de habitaculo sancto tuo, & gloriæ tuæ. Vbi est zelus tuus & fortitudo tua: multitudo uiscerum tuorum & miserationum tuarum: Et subdit: Tu domine pater noster, redemptor noster à seculo nomen tuum. & rursus: Utinam dirumperes cœlos & descenderes, & alio loco: Miserator eorum reget eos, & ad fontes aquarum potabit eos. & subdit: Laudate cœli, & exulta terra, iubilate montes laudem: quia consolatus est dominus minus populum suum, & pauperum suorum miserebitur. Et Israël, non solum dicuntur non, qui secundum carnem descenderunt de Israël: sed & sancti, fidelesque omnes, qui CHRISTVM salutare dei recepturi erant. Et spiritus sanctus erat in Symeone, à quo ipse de aduentu Messie oraculum acceperat, se non moriturum, priusquam uideret CHRISTVM domini. Qui cum inferendus esset à parentibus in templum, & domino sistendus: ille à spiritu sancto admonitus, uenit in templum: ut aduenientem & uideret, & cum gaudia

cum gaudio in ulnas suas exciperet: quod & fecit, & benedixit deū, in hunc hymnū
 » per spiritum sanctum prorumpens, quem subdit Lucas, dicens. ¶ Et dixit: Nūc di- 30
 » mittis seruum tuum domine, secundum uerbum tuum in pace: Quia uiderunt ocu-
 » li mei salutare tuum, Quod parasti ante faciem omnium populorum, Lumen ad re-
 » uelationem gētiū, & gloriā plebis tuæ Israël. ¶ Hæc est laus, hæc gratiarum actio,
 hæc benedictio, quam Symeon habuit ad deum. Nunc dimittis (inquit) seruū tuum
 domine, secundum uerbum tuum in pace, quasi diceret: Hactenus dilatus est dies dor-
 mitionis serui tui: at a modo domine finis me seruum tuum, impleto oraculo uo, abi-
 re in pace, in locum pacis, non tormentorum: in sinum Abrahamæ, in stationem quie-
 tam animarum. Quia uiderunt oculi mei salutare tuum. Oraculum enim quod ac-
 ceperat, id fuerat, se non uisurum mortem, nisi prius uideret CHRISTVM domini,
 quem & uiderat, & sanctis in gaudio complexatus ulnis fuerat, quem & salutare dei
 appellat. Sed & ideo in locum pacis se abire dicit, quia uidit salutare: pax enim eius
 CHRISTVS, salus eius CHRISTVS: salutare inquam, quod parauit deus ante faci-
 em omnium populorum: quod parauit inquam per sanctum euangelium omni na-
 tionī gentium reuelandum, quemadmodum & fuerat prauaticinatum. Videbunt *Esa. 52.*
 omnes fines terræ salutare dei nostri, & rursus: Notum fecit dominus salutare suum, *Psal. 97.*
 in conspectu gētiū reuelauit iustitiam suā. Ante faciem omnium populorum: quia
 omnes gētes quæcunq; sunt saluandæ, in eo sunt salutem cōsecuturæ. Lumen ad re-
 uelationem gentiū, & gloriā plebis tuæ Israël. Gentes erāt in tenebris, ad nullum ue-
 ritatis lumē aspirātes. Quod autem in tenebris est, manet occultum, & ne se quidem
 ipsum cognoscit: cum uero adest lumen, reuelatur manifestaturq; & se & alia uidere
 potest. At hoc lumine sic reuelata sunt, ut è tenebris egressæ, & deum & se agnosce-
 re possent. At qui sunt Israël, in tenebris nō sunt, sed in luce: ut sancti & propheta, &
 his CHRISTVS ad gloriā uenit. Hunc hymnum, & quod factum est, ut audierunt
 & uiderūt MARIA uirgo mater, & sponus eius, uirginitatis custos, Ioseph, admira-
 » bantur, ut subdit Lucas, dicēs. ¶ Et erat pater eius, & mater eius mirantes super his, 31
 » quæ dicebātur de illo. Et benedixit illis Symeon, & dixit ad MARIAM matrem eius:
 » Ecce positus est hic in ruinam, et in resurrectionem multorū in Israël, et in signum cui
 » cōtradicitur. Et tuā ipsius animā pertrāsbibit gladius, ut reuelētur ex multis cordibus
 » cogitatiōes. ¶ Et erat (inquit) pater eius Ioseph, lege scilicet, nō natura: reputatione,
 nō opere: & mater eius tū lege tum natura, imò supra naturā: mirātes nō tam de pue-
 ro, quàm de Symeone: quia et his quæ dicta fuerāt à Symeone admirabiliora sciebāt,
 scilicet quod natus esset ex uirgine, quod conceptus è spiritu sancto, & quod filius al-
 tissimi, qui saluum facturum esset populum suum à peccatis eorum, & quæ iam uene-
 rāt angelico admonitū adorare pastores. Sed & hoc illis, & maxime Ioseph, admira-
 tiōi esse potuit, quod Symeon dixit eū esse salutare ante faciē omniū populorū, & lu-
 men ad reuelationē gentiū. Et patri putatiuo, & ueræ matri benedixit Symeon: non
 quod esset sanctior, sed quomodo minores maioribus suis benedicunt: & quomodo
 Elizabet matri dei benedixit, dicēdo: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fru-
 ctus uētris tui. Et beata quæ credidisti, quoniā perficiētur ea, quæ dicta sunt tibi à do-
 mino. Talis quædā putanda est Symeonis ad ipsos benedictio. Nisi etiā intelligamus
 & Elizabet & Symeonē per spiritū benedixisse, & tunc spiritū dei per ipsos fuisse be-
 nedicentē. Sed in super adiecit ad MARIAM, prophetiā de ijs quæ uētura erant, cum
 ait illi: Ecce positus est hic in ruinam, & in resurrectionem multorum in Israël, & in si-
 gnum cui contradicitur. In ruinam, quæ est descēsus in perditionem, incredulorum,
 Et in resurrectionem, quæ est ascensus in uitam, credulorū. Quod & prædictum etiā
 am inuenitur in Esaia, ubi dicitur: Dominum exercituum, ipsum sanctificate. Ipse pa- *Esa. 8.*
 uor uester, & ipse terror uester, & erit uobis in sanctificationē. In lapidē autē offensio-

nis & petram scandali duabus domibus Israël, & in laqueum & in ruinam habitantibus Hierusalem, & offendēt ex eis plurimi, & cadent & conterentur, & irretientur & capientur: & in signum cui contradicetur. Nam quantacumq; dominus signa faceret & prodigia, semper ei cōtradixerūt scribæ & pharisæi, qui & sibi Herodianos, id

Esa. 3. est Sadducæos adiungere. De quo Esaias: Ecce ego & pueri mei, quos dedit mihi dominus in signum & portentum Israël. Et noluit spiritus Symeonis aperte uirgini dicere quod ab eis ignominiosa morte afficeretur: sed id, Et tuam ipsius (id est propriam) animam pertransibit gladius (quod de gladio compassionis in morte illius intelligunt multi) ut reuelentur ex multis cordibus cogitationes. Quasi diceret: O uirgo, hic filius tuus erit in ruinam multorum, & in resurrectionem multorum, & in portentum in mirabilibus operum uirtutibus: cui cōtradicetur, & morte afficietur, & tuam ipsius animam mortis eius pertransibit gladius: ut intelligas reuelatos etiam antequam sint, multorum hominum cogitatus. siquidē alij erunt cogitatus ijs quibus erit in ruinam, alij ijs quibus in resurrectionem: alij signis eius contradicentibus, alij assentientibus. Sed quid si dictum illud Symeonis, Et tuam ipsius animam pertransibit gladius,

Eph. 6. de gladio spiritus intelligatur: De quo Paulus ad Ephesios: Assumite gladium spiritus, quod est uerbum dei. & dominus in Matthæo: Nō ueni pacem mittere in terrā, sed gladium. Hic autem gladius, est arcanorum & secretorum dei apertio, & dei ser-

Hebr. 4. mo docens & illustrans, penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingēs usq; ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum quoq; ac medullarum, & discretor cogitationum, & intentionū cordis, Et haud scio cuius animam magis pertransiit hic gladius, quā uirginis sacratissimæ, ut iure potuerit illi dicere sanctus Symeon: Ecce positus est hic in ruinam, & resurrectionem multorum in Israël: & in signū cui cōtradicetur: & nō est necessarium, ut hæc tibi ulterius aperiam: quia tuam ipsius animam pertransibit gladius, secretum scilicet reuelationum uerbum: ut cognoscere possis per spiritum sanctū ex multis cordibus cogitationes, ut reuelentur tibi ij, quibus erit in ruinā, & ij quibus in resurrectionem in Israël, & ij qui in signis & uirtutibus eius sunt contradicenturi. Et iam etiam pertransierat, cum dixerat: Ecce ancilla domini. & cum in spiritu sancto prophetauit, & cecinit hymnū magnificentiæ dei, & benedictionis ac gloriæ suæ: adēo ut neminem putem per spiritum CHRISTI fuisse mysteriorum uitæ scientiorem. Porro non solum Symeon in præsentatione infantis in templo, spiritus sancti afflatu uaticinatus est: sed & Anna, prophetissa, sancta in diuturna uiduitate anus, quæ sanctum Mesiam cum desiderio præstolabatur aduentum: similiter de puero, qui

32 » deus & dei filius erat, multa spiritu prophetico loquuta est, dicente Luca. ¶ Et erat » Anna prophetissa filia Phanuel de tribu Aser. Hæc processerat in diebus multis, & uixerat cum uiro suo annis septem à uirginitate sua. Et hæc uidua usq; ad annos octogintaquatuor, quæ nō discedebat de templo, ieiunijs & obsecrationibus seruens nō cōte ac die. Et hæc, ipsa hora superueniens confitebatur domino, & loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemptionem Israël. ¶ Si Annā prophetissam ponamus

15 quindecim fuisse annorum quando nupsit, quibus addamus septem à uirginitate in **7** connubio uiri, & octogintaquatuor quos in uiduitate exegit, processerat tum ad annum sextum supra centesimum. ad hoc etiam seruata, ut sancta, sanctum dei uideret: hæc enim eadem hora superueniens, laudabat deum, & spiritu prophetico, id est spiritu sancto, de puero loquebatur omnibus, qui in Hierusalem redemptionem, quæ per Mesiam facienda erat, expectabant: qui cum sancta illa muliere habebant consuetudinem. Quidni? Boni bonis congregiuntur, & uicissim spiritualem consolationem recipiunt. Sic uiri, sic mulieres, sic iuuenes, sic senes in aduentu CHRISTI propheta bant, & diuino spiritu etiam in matris utero cōplebantur infantes. His peractis, cum supercoelesti & plusquā sancto dei pignore, MARIA & Ioseph è Hierosolymis Ga-

» **M**ariam repetere, ut prodit Lucas, dicens. ¶ Et ut perfecerunt omnia secundum le³³
 » gem domini, reuersi sunt in Galilæam, in ciuitatē suam Nazareth. Puer autem cresce
 » bat & confortabatur, plenus sapientia, & gratia dei erat in illo. Et ibant parētes eius
 » per omnes annos in Hierusalem, in die solenni paschæ. ¶ Puer nato & octauo die
 » circumciso in Bethleem, et quadagesimo aut certè post quadagesimū (quā à Bethle
 » em in Hierusalē delato) præsentato Hierosolymis, etsi quarto nonas Februarias, qua
 » dragesimo à natiuitate die, ecclesia hoc mysterium celebrat: reuersi sunt **MARIA** &
 » Ioseph in Galilæam, in ciuitatem suam Nazareth. Vnde cognoscuntur Magi, ut ado
 » rarent puerum **IESVM**, tunc non uenisse cum in eo loco esset uirgo, ubi eum sed nul
 » lo dolore peperit, in loco animalium extra diuersoriū: sed anno uno reuoluto, & am
 » plius: adeo quod iam dominus secundum ingressus erat annum, cum id mysterium
 » Magorum, de quo Matthæus meminit, factum est. Hinc etiam à bimatu & infra occi
 » di pueros iussit crudelissimus Herodes. Sed inquires, post purificationis oblationem &
 » præsentationem domini in templo ex Luca, profecti sunt in Nazareth, nō in Bethle
 » em. At Magi uenerati sunt eum in Bethleem: magnum autem interuallū est inter Na
 » zareth sitā in Galilæa, & ad orientem respectu ad Hierosolymā habito, & Bethleem
 » sitam in Iudæa & ad occidentalem plagam. Verum id est, Magos dominum reperisse
 » in Bethleem, ubi domum intrantes adorauerunt eum. Sed idem spiritus, qui deduxit
 » illos in Hierusalē, ut ab Hierosolymitanis locum ubi **CHRISTVS** natus esset, exquire
 » rent, uirginē in Bethleem deduxit, ut Magi in loco per prophetiā assignato illū inuen
 » tum adorarent. Impleta autem prophetia, monitu angelico, ut ex Matthæo cogno
 » scitur, **MARIA** & Ioseph cum infante profecti sunt in Aegyptū. Sed hoc totum tem
 » pus silet Lucas, usque ad reditum eius ex Aegypto. Quo tempore, si continuò mor
 » tuo Herode nepiophono, id est infanticida, admonitus Ioseph ab angelo reduxit do
 » minum & deiparam ac uirginem matrem **MARIAM**: poterat tūc dominus esse octo
 » annorum aut circiter. & ita secundum infirmitatis nostræ assumptam naturam ado
 » lescebat, & corroborabatur spiritu: non more prophetarum aduentio, sed proprio:
 » nō per illapsum, sed per immanentiam: non per donum ipsum, sed per essentiam.
 » Et gratia dei erat in illo, non eo quidem modo, quo in Moyse ex qua septuaginta se
 » nes acceperunt: sed ita ut ex cuius plenitudine accipiūt omnes, & qui sunt, & qui fue
 » runt, & qui futuri sunt. Et ibant parentes eius quotannis in Hierusalem, in die solen
 » ni paschæ: quod intelligendum est ab octauo anno, aut certè ab eo quo redierunt ex
 » Aegypto: redierūt in quā admonitu angeli ex Matthæo in ciuitatē Nazareth. Certū
 » aut est quod nō ibāt illuc, nisi secū ducto plusquam semper sancto puero. Sed quod se
 » mel accidit eis, secundum consuetudinem Hierosolymam ad solennia paschæ profes
 » ctis, subdit Lucas, dicens. ¶ Et cum factus esset annorum duodecim, ascēdentibus ³⁴
 » illis Hierosolymam, secundum consuetudinem diei festi, cōsummatisq; diebus, cum
 » redirent, remansit puer **IESVS** in Hierusalem: & non cognouerunt parentes eius.
 » Existimātes autem illum esse in comitatu, uenerunt iter diei, & requirebant eum in
 » ter cognatos & notos. Et nō inuenientes, regressi sunt in Hierusalem, requirentes eū.
 » Et factum est post triduum, inuenerunt illum in templo sedentem in medio doctorū,
 » audientem illos, & interrogantem eos. Stupebant autem omnes, qui eum audiebāt,
 » super prudentia et responsis eius. Et uidentes, admirati sunt. Et dixit mater eius ad
 » eum: Fili, quid fecisti nobis sic: Ecce pater tuus & ego, dolētes quærehamus te. ¶ Ve
 » nerunt Hierosolymam, sed secundum consuetudinem diei festi: nam si peregrinaban
 » tur, hoc non erat uoluptatis, non curiositatis, sed cultus, reuerentiæ, honorificentiaq;
 » dei gratia. Cōsummatisq; diebus, scilicet die paschæ, & sex alijs sequētib; qui & suo
 » modo celebres erant, redierūt **MARIA** & Ioseph in turba Galilæorum & Nazareno
 » rū, ut se Nazareth recipere. Verū eis abeuntibus, remansit dominus in Hierusalē.

¶ Magos anno uno re
 uoluto uenisse ad ado
 randū puerū Iesū.

Matth. 2.

nec ipsi cognouerunt: nam id eos latere uoluit, ut nos instrueret cum bonum aliquod aggredimur, aut maxime quod diuinum, ne parentibus quidem notificandum esse. Vespere autem facto, spiritu CHRISTI id eam latere uolente, & ipsam ad tempus deferente, sollicita ex se & anxia mater filium expectabat, quem putabat in turba esse: non uenientem autem ipsa & Ioseph dolentes ubique perquirebant, quem ἐν τῇ συνουσίᾳ, id est inter comites itineris esse putabant, inter affines, notos & uicinos. Quo non inuenito reuersi sunt Hierosolymam: triduo, desideratum cunctis gentibus perquirentes. Et quem cibum, quem somnum, quam quietem putas hisce tribus diebus fuisse uirgini & Ioseph? Non quod timerent aliquid sinistra potuisse ei accidere, quem sciebant filium dei altissimi, & maxime uirgo: sed ne negligentia ipsorum offensus, suam eis diuinitatem subtraxisset. Quo tempore uirgo mater, super omnes matres faucia, dicere poterat:

Can. 5. Adiuuro uos filiae Hierusalem, si inueneritis dilectum meum, ut nuncietis ei, quia amore langueo. At post triduum, ipsis satis afflictis, reperiri uoluit: sed in templo, in medio doctorum, audiens illos & interrogans eos, & omnes doctores sapientia, & responsis suis in stuporem conuertens. Quem ut mater & Ioseph uiderunt, cum gaudio admirati sunt. Et quanquam ipsa tantam molestiam pertulisset: nihil tamen nisi modo amore languentis blandum & amatorium illi locuta est. Quomodo enim potuisset uirgineum illud, humilimum, & mitissimum cor, quicquam durum cogitare? Dixit ergo: Fili quid fecisti nobis sic? Dulciori enim uocabulo, mitiori & amicali alloqui non poterat, quam dicendo, Fili. Et locuta est, non Ioseph. Neque enim ad ipsum spectabat dicere: Fili, quid fecisti nobis sic? sed ad eam quae magis anxia fuerat, quae et orationem ad regem gloriae absoluit, dicens: Ecce pater tuus & ego, dolentes quaerebamus te. Vterque dolens erat, sed ipsa magis: ipse pater putatiuus, quem uirgo honoris, quia uir, & humilitatis gratia nominando praetulit: illa, reuera mater, tota mater, & uerissima mater: sed ut esset uirgo abscondita, dixit, pater tuus. Et quomodo ea non fuisset super omnes matres uerissima mater, a qua sola totam nostrae naturae substantiam filius dei accepit, quam nulla alia mater unquam filio suo praestare potuit: Et proinde haec, tota mater, & sola uerissima mater. Sed quid illi ac Ioseph, qui quoad potuerat in eo perquirendo pietatis officium impleuerat, dominus respondit, subdit Lucas, dicens. **¶** Et ait ad illos: Quid est quod me quaerebatis? Nesciebatis, quia in his, quae patris mei sunt, oportet me esse? Et ipsi non intellexerunt uerbum, quod locutus est ad eos. **¶** Respondens dominus, qui solitudinem eorum quam pertulerant, & quam ab eis sibi exhiberi uoluit, non uerat, non arguit eos: sed instruit, & diuina modestia docet ubi erat inueniendus, perinde ac si diceret: Quid est quod me quaerebatis inter cognatos & notos, per peregrinationis loca, per compita, per diuersoria? Nolle poteratis, cum uobiscum non essem, me in domo patris mei esse, ut illa facerem opera, quae patris mei sunt. Domus autem patris, templum dei est, ut ipse apud Ioannem dicit: Nolite facere domum patris mei, domum negotiationis. Ergo in templo requirendus erat, pauciore quidem solitudine, & minore tristitia & anxietate. Qua responsione, non paruifecit matrem, sed sublimiter honorauit: non depressit, sed exaltauit: cum eam tacite innuerit esse uirginem quam habuit, non cum homine, sed singulariter cum deo patre matrem. Quod & potuissent doctores, nisi mente caeci fuissent, intelligere. nam cum dicebat, In his quae patris mei sunt: non de Ioseph, aut quoquam homine, sed de deo faciebat sermonem. At doctores & qui in templo erant, non intellexerunt responsum, quod locutus est ad eos, ad Ioseph inquam & MARIAM, qui responsum eius probe intelligere poterant: nam id ab angelo & spiritu sancto dudum erant edocti. Id ergo: Et ipsi non intellexerunt uerbum, non ad Ioseph & MARIAM, sed ad doctores, & eos qui erant in templo, referendum est: quod uero sequitur: Quod locutus est ad eos, ad Ioseph & MARIAM, Verum et in his intelligi potest mysterium. MARIAM, contemplantium uitam figurat: Ioseph

35

»

»

»

Ioan. 2.

Ioseph agentiū, qui cōtemp latius cooperatur, assistūt, et quoad possunt eos adiuuāt à quibus si deus se subtrahat, die noctūq; cessare nō debēt, anxij dolētesq; donec eū reperiāt: sic enim uult quandoq; quæri, & maius sui, subtracta presentia, suscitare desiderii. at nō inuenitur, nisi in ijs quæ dei sunt, & in locis sanctis, & sanctarū rerū meditationibus, quæ sunt sacrarum literarū studia, & in euoluendis sanctorū prophetarū, apostolorū & euāgelistarū libris: in quorū medio, salus nostra et omniū, inuenitur

I E S V S. Inuentus autem nō deserit reperientes, tam cōtemplantes, quàm agentes, donec peruenerint in paradysum: quemadmodū non deseruit dominus MARIAM &

36 Ioseph, donec peruenerunt in ciuitatē Nazareth. Quod adijcit Lucas, dicens. ¶ Et

descendit cum eis, & uēnit Nazareth, & erat subditus illis. Et mater eius cōseruabat

omnia uerba hæc in corde suo. Et I E S V S proficiebat sapiētia, & ætate, & gratia apud

deum & homines. ¶ Quid est, Et erat subditus illis: nisi quod omnia quæ filij debēt

parentibus, impendebat eis obsequia: Nimirum ut ex seipso cæteris filijs, quantum

cūq; magni sint, exemplū præberet suis obsequēdi parētibus. Nā cum filius dei esset,

se ut præstaret humilitatis formā, & implendæ legis diuinæ speculū, subdebat homi-

nibus. Nec aliter patrem nutritiū uenerabatur, quàm si ipsum secundū carnē genuisset.

Matrem autem uirginē sic ueneratus est, ut eam fecerit super omnes beatam: quæ

omnia, quæ ipse dicebat & faciebat, in corde suo conseruabat. A qua sic ordināte spi-

ritu sancto, oppidoquàm credibile est, ut iam quocq; dictū est, in multis Lucam fuisse

illuminatum, qui & illi per familiaris fuisse prædicatur. Sed & hic aduertendum, domi-

num paulo ante dixisse: Nesciebatis quia in ijs, quæ patris mei sunt, oportet me esse:

Quid ergo est, Mater conseruabat omnia uerba hæc: nisi quod uerba CHRISTI ad

huc puerulū, profundissime cor uirginis penetrabant: ut iam impleri oraculū Symeo-

nis perciperetur: Et tuam ipsius animam pertransibit gladius. Cuius enim unquā al-

tius, quàm uirginis cor pertrāsiit uerbum CHRISTI: De quo dicitur: Diffusa est gra-

37 tia in labijs tuis: propterea benedixit te deus in æternum. Accingere gladio tuo super

femur tuum, potentissime. Porro cum subdit: Et I E S V S proficiebat sapientia, & æta-

te, et gratia apud deum & homines: illud sic intellige: I E S V S progressum faciebat, &

promouebatur ætate, & sapiētia, & gratia apud deū et homines. Apud deū quidem,

quia secundū infirmitatis nostræ assumptā naturā, ut corpore proficiebat ætate adole-

scēdo, incrementūq; suscipiendo: ita anima proficiebat sapientia, & gratia quā abūde

susceperat, etiā ab ineūte ætate nō sinendo foris ociosam: quod & ex numero 34. hu-

ius satis patet, cū duodecim annorū in tēplo, in medio doctorū sedēs inuētus est, audi-

ens illos & interrogās eos, stupētibus cūctis qui eum audiebant super prudētia, et re-

sponsis eius. De quo & Esaias: Ecce seruus meus suscipiā eū, electus meus cōplacuit

sibi in illo anima mea. Dedi spiritū meū super eū, iudiciū gētibus proferet. Nō qđ mo-

re sanctorū hominū, indies auctiorē sapiētia & gratiā susciperet: qui secundū hypo-

stasin erat æterna dei sapiētia, & gratiæ plenitudo etiā à uirgineo matris utero: cui ab

illo tēpore, neq; accrementū, neq; decrementū aut sapiētia, aut gratiæ aduenire potuit.

Apud homines uero, quia indies hominibus utrūque notius fiebat atq; patentius.

Cæterum cum natus esset in tēpore, ætas & statura in tēpore suscipiebāt incremen-

tum: hæc siquidem tēporalia. At sapiētia & gratia, haudquaquā tēporalia: et si exter-

na manifestatio hominibus tēporalibus, fuerit temporalis: ut interna, cū nunq; ociosa

esse potuerit, intēporalis deo cognita erat. Sic & qui sapiētia & gratiæ donū percipi-

unt: et si nō sint per se sapiētes, ut ipse: neq; per substantiā habeāt gratiā, ut ipse: indies

tamē magis ac magis in ea proficiunt, et si forte ea non reddatur auctior. Ut enim gē-

mæ aut ferri nitor, qui in ipsis præerat, politura reddiū eminentior: sic & infusa sapien-

tia & gratia, ipso exercitio, indies quasi aucta apparet notior atq; manifestior. Nō qđ

etiā augeri nō possit, perinde atq; lumē adiectione luminis: sicut apostoli ad dominū

36

Psal. 44.

Esa. 42.

